

ZADRUGA

:: :: Glasilo „Zadružne Zveze v Celju“. :: ::

Dr. ANTON BOŽIČ:

Nauki krize.

(Predavanje na zadružnem tečaju v Gorici dne 26. prosinca 1913.)

Nad avstro-ogrsko gospodarstvo je prišla lansko leto huda kriza. Sicer so se pojavljale napetosti tudi že leta 1911, pa vendar ne v toliki meri. Učinki te krize so naravnost usodepolni. Precejšnje število tovarn je propadlo, konkurzi velikih, srednjih in malih trgovin se množijo, na Ogrskem likvidira banka za banko, v Galiciji poleg tega navali na banke, hranilnice in posojilnice; kurzni padec naših državnih rent je večji kakor kedaj poprej in mora se konstatirati, da je imela uboga Italija ob času tripolitanske vojne višji kurz svojih državnih rent kakor Avstro-Ogrska ob času, ko javno še niti mobilizirala ni; državni kredit je padel v toliki meri, da je bil avstrijski finančni minister v mesecu decembru prisiljen, iskati denar v Ameriki po neobičajno visokih obrestih in pod zelo trdimi pogoji, da je mogel dopolniti državne blagajne, ki so se in se še vedno bolj praznijo vsled vojaških zahtev. Avstroogrska banka je morala priskočiti na pomoč gališkim bankam, hranilnicam in posojilnicam, še bolj pa so jo rabili Ogrji, vsled česar je poskočilo število obdačenih bankovcev na okroglo 750 milijonov, število, katero je celo v naših mizernih razmerah dosedaj bilo nedoseženo!

Vzroke te krize je naštel g. Miloš Stibler v svoji brošuri »Krizi«. K tam naštetim vzrokom se je pridružil še strah pred vojno, ki je v nekaterih krajih, pri nas posebno v Ljubljani in Trstu, zelo hudo učinkoval na naše denarne zavode.

Na Slovenskem je ljudstvo ostalo po veliki večini mirno. To dejstvo dela čast našim malim vlagateljem. Pa tudi zavodi, katere je zadela nesreča navala, so se k sreči izkazali pripravljeni.

Ne moremo si niti misliti posledic, ki bi nastale, ako bi mestna hranilnica ljubljanska, ki je morala dnevno po 500 do 600 tisoč izplačati, in ako bi tržaška posojilnica ne mogli navala vzdržati ter bi morali vsled pomanjkanja mobilnih sredstev blagajne četudi samo za kratek čas zapreti. Naval na vse slovenske posojilnice bi bil neizogiben, in naše specijelno slovensko denarno gospodarstvo bi bilo vrženo za več let nazaj ter bi utrpelo ogromno škodo.

Kriza je naše posojilnice precej oslabilila. Skoraj vse posojilnice — izjeme so redke, pa častne — so morale ustaviti dajanje malih posojil, o večjih posojilih niti ne govorim, ker so postale itak že poprej redkost. Denar se je moral pripraviti za vlagatelje, ki so v enomer počasi pa stalno vzdigovali tako, da so imeli v zadnjih dveh letih skoraj vsi naši denarni zavodi več vzdigov kakor novih vlog. Vzdignjeni denar je našel pot v razne shrambe, v postelje in kamrice, kjer še leži sedaj skrit ter se bo še le povrnil tedaj, ko bodo nastopile v zunanji politiki redne razmere. Na drugi strani je moralo trgovstvo obrat omejiti, omejiti kreditiranje, zmanjšati zaloge, izterjati terjatve. Veliki trgovec goni srednjega in malega, mali pa konsumenta, in nikdar še ni bil skadenčni koledar v toliki čisli kakor je sedaj. Nehale so razne spekulacije, posebno spekulacija s posestvi, ki je pred krizo bujno cvetela. Padla je vsled splošne denarne mizerije tudi vrednost posestev, — in pri eksekucijah, ki so lansko leto dosegle pri vseh sodiščih brez izjeme podvojeno število predlanskih, se za dražbane nepremičnine ali nikdo ne oglasi ali pa se dobi za njo komaj dve tretjini cenilne vrednosti ali le malo čez mero.

Kriza pa naših denarnih zadrug ni le oslabilila glede visokosti vlog, ampak tudi odpovedi članstva se množijo.

Vsled poloma glavne posojilnice so postali zadružniki oprezni, in namesto da bi bilo pri zadrugah pretežno število prostovoljnih, to je takih deležev, katerih lastniki nimajo pri zadrugi posojila, se je obrnilo razmerje tako, da so še sedaj zadružniki zvečjega taki, ki so ob enem dolžniki zadruga. Kdor dolg pri posojilnici plača, odpove članstvo! To seveda ni zadružno, ker bi zadruga ne smela biti samo takrat dobra, kedar daje posojilo, ampak tudi takrat, kedar potrebuje člana za kredit.

Kriza pa je prinesla poleg nepovoljnih učinkov tudi ugodne in dobre. Saj ima vsaka stvar svojo slabo in dobro stran.

Nepopolnost naše denarne organizacije. — Uredba zemljiškega kredita.

V prvi vrsti se mora poudariti, da smo vsled krize spoznali **nepopolnost naše denarne organizacije**. V nemških delih naše monarhije imajo skoraj v vsakem sodnem okraju dvoje denarnih zavodov, to je: hranilnico in posebej še posojilnico. Hranilnico se ima za trajna, imobilna, amortizacijska posojila. Tja se nalaga pred vsem otroški denar. Ta denar je trajen, zavod se lahko zanese, da je ta del vlog stalen v tem smislu, da se letno razmeroma ravno toliko naloži tega denarja kakor se ga vzdigne. Zato se da ta denar prav dobro uporabiti za zemljiška posojila. Na ta način oskrbuje hipotekarni kredit hranilnica, osebni kredit preostane posojilnici; slednja ga daje na dolžna pisma in menice, izjemoma ga tudi varno vknjiži, gleda pa pri tem, da ostane likvidna, to se pravi, da ima vedno toliko razpoložljivih sredstev (naložb pri tujih zavodih, hitro izterljivih terjatev), da lahko vsak čas vlagateljem ugotovi. Seveda tudi to razmerje v nemških pokrajinah ni povsod urejeno. — Popolnoma zanemarjeno je pa to razmerje pri nas. Cela Spodnja Štajerska n. pr. ima le dve slovenski hranilnici, to je Južnoštajersko hranilnico v Celju in Okrajno hranilnico v Kozjem; nemške hranilnice so v Slovenjgradcu, v Mariboru, Celju, Ljutomeru, Ptuju, Brežicah, Slov. Bistrici. Te hranilnice sicer deloma služijo hipotekarnemu kreditu slovenskega kmeta, postajajo pa vedno bolj izraziti stebri nemštva in vedno hujše ponemčevanje. Naloge hranilnic so tekom časa prevzele naše posojilnice. Kriza je pokazala, da to ni pravilno. Posojilnice s svojimi razmeroma in pri večjem številu posojilnic skromnimi sredstvi se smejo pri njih naloženega denarja imobilizirati v amortizacijskih hipotekah. Stalno premoženje pri posojilnicah je le lastno premoženje, obstoječe iz rezervnega fonda in deležev, vloge in izposojila so kot tuj kapital nestalne. V slučaju navala ostane pri hranilnicah poleg deležev (pri društvenih hranilnicah) in rezervnega fonda še otroški denar, — pri posojilnicah slednjega ni. Ta veliki razloček med obema tipoma denarnih zavodov je stopil v sedanji krizi s tako močjo v ospredje, da ga naši denarničarji ne bodo smeli izpregledati. Kriza nas torej uči, da čista hipotekarna posojila v večjem obsegu niso za posojilnice —, posojilnice se jih bodo morale vsled tega otresti. Ker pa je potreba čistega hipotekarnega kredita dana in se na vsak način mora to potrebo zadovoljiti, kaže nam kriza dalje, da moramo gledati na ustanovitev hipotekarnih zavodov, pred vsem hranilnic in hipotečnih

bank. Kolikor imam pregleda čez naše denarništvo, nimamo Slovenci niti ene lastne velike hipotekarne banke z pravico, izdajati zadolžnice in zastavna pisma (Pfandbriefe). In vendar bi bila taka velika banka za našo večjo zemljiško posest neprecenljive važnosti. Nimamo pa tudi dovolj hranilnic, ki bi oskrbovale mali hipotekarni kred t. Hranilnica spada k vsakemu okrajnemu sodišču. Le če je sodišče premalo, naj bi dva okrajnosodna okoliša tvorila teritorij za hranilnico. Posebno važno se mi zdi uresničenje te zahteve v narodno mešanih krajih, kjer se nalaga ves otroški denar v nemški hranilniški zavod ter s tem nemštvo naravnost podpira. Z ustanovitvijo hranilnic bi se naše posojilništvo brez dvoma zelo ojačilo. Ne rečem, da bi naše posojilnice z ustanovitvijo hranilnic ne izgubile nekaj vlog. Pa to izgubo odtehta dejstvo, da bi se naše posojilnice znebile čistih hipotek, ki delajo posojilnice illikvidne. Likvidnost naših posojilnic doseči in za vedno vzdrževati pa je in mora biti — posebno v bodočnosti — naša glavna naloga.

Nevarnost velikih posojil pri posojilnicah.

Kriza je naučila naše posojilnice še to: Posojilnice ne smejo dajati visokih posojil. Visoka posojila so skoraj brez izjeme težko izterljiva in storijo posojilnico ravno tako nelikvidno, kakor čista hipotečna posojila.

Ko smo pri revizijah začeli polagati važnost tudi na to stran delovanja naših posojilnic, se je pokazalo, da imajo posojilnice velike svote v neobičajno visokih posojilih naložene. Pri neki mali pa dobri rafajzenovki se je n. pr. našlo posojilo po 50.000 K krajnega šolskega sveta, pri drugi zopet 40.000 K na veleposestvo, pri tretji posojilnici krediti po 30.000 K več ali manj za industrijska in trgovska podjetja itd. To ni dopustno, to je greh proti glavnim načelom posojilništva. Kako si hoče taka zadruga pomagati v slučaju navala, ker vendar tako visoka posojila niso čez noč izterljiva! Na ta skrajni slučaj pa mora zadruga biti vedno pripravljena, kakor armada na vojno. **Ne malo pa velikih, ampak mnogo pa malih posojil naj bo načelo.**

Dejstvo visokih posojil nas privede do daljnega nauka krize, namreč, da so velika posojila industriji in trgovini za zadrugo velika nevarnost. Ob času, kakor je današnji, padajo tudi dobre tverdke. In kaj pomenja za zadrugo, ki ima par tisočev rezervnega zaklada, izguba večjega denarja, to pač ni treba razlagati. V mnogih spisih o naši zaostalosti v trgovini in industriji se tako lepo čita,

da je v naše posojilništvu naložen že velikanski narodni kapital, katerega se more in mora udinjati v industriji in trgovini. Če se hoče s tem reči, da bi mnogi, ki imajo v posojilnicah velike vloge, naj rajši ta denar naložili v industriji in trgovini, nimam prav nič proti temu. Kdor ima svoj lasten denar, lahko dela z njim kakor hoče, lahko ga riskira, eventuelno izgubi ali pa z njim mnogo pridobi. Posojilnice pa upravljajo po pretežni večini tuji denar in morajo s tem denarjem previdno ravnati. Špekulacije posojilnic v industriji in trgovini so privedle že marsikatero posojilnico v propad. Vidimo to na Slovenskem, dogaja se tudi drugod, svoj čas v precejšnji meri na Češkem. Ti dogodljaji in gospodarske krize so pokazale, da velike industrijske in trgovske kredite dajati, ni stvar naših posojilnic, ampak da je to naloga bank, ki imajo velike rezerve in delajo z velikimi delniškimi kapitali. **Vsakemu svoje: banke naj služijo trgovini in industriji, hipotekarne banke in hranilnice hipotečnemu kreditu, posojilnice malemu kmečkemu in obrtnemu kreditu. Le ono denarno gospodarstvo je trdno, kjer je ta organizacija podrobno izvedena in v tem smislu dobro deluje.**

Posojilništvo in banke.

Na tem mestu se moram dotakniti razmerja med posojilništvom in bankami. To razmerje je v poslednjem času postalo napeto. Kriva je bila temu konkurenca bank s posojilnicami. Banke z razmeroma malimi delniškimi kapitali so ustanavljale po večjih in manjših mestih podružnice, pa ne toliko v namenu, zanesti v dotične kraje denar in dajati kredite, kakor v namenu pridobiti si vloge in sredstev. Da to početje ni zdravo, uvidele so končno banke same. Banke so s svojo agitacijo za vlogami posojilništvu brezdvomno škodovale. Da je vsled tega posojilništvo zakričalo, je razumljivo in odpustljivo. Pri tej gonji pa je trpelo splošno gospodarstvo. Vsled krize trpele so banke in posojilnice. Tudi banke so morale ustaviti kreditiranje, realizirati svoje terjatve, skrčiti stalne kredite, izplačevati vloge. In vendar bi medsebojne konkurence niti treba ne bilo, ravnotako ne napestosti, in škoda, ki je nastala v našem gospodarstvu iz medsebojnega ruvanja, bi izostala. Trgovske banke na Slovenskem bi naj izprevidele, da imajo nalogo, podpirati industrijo in veliko trgovino, dajati le večje kredite in sprejemati le velike vloge, da imajo nalogo, spreminjati podjetja v delniške družbe ali družbe z omejeno zavezo, nakupovati dobra nemška podjetja in podjetja

financirati; dajati veletržcem tekoče račune, eskontirati njihove poslovne trgovske menice. Ta delokrog je zelo obširen in banke ga naj izpolnijo v polni meri. Dobiček njim ne bo izostal. Naše narodno gospodarstvo pa se bo konsolidiralo in povzdignilo, naš narod bo imel od takega bančnega delovanja velikansko gospodarsko in politično korist. Storijo pa naj banke to z lastnim delniškim kapitalom in z večjimi prostovoljnimi vlogami. Delniški kapital naj zvišajo, kolikor jim razmere dopuščajo. Moje mnenje je tudi to, da bankam podružnice ne koristijo toliko, kolikor našemu posojilništvu škodujejo; vsled tega je želeli, da bi banke one podružnice, ki niso ravno na mestu, opustile. Tako sem mnenja, naj bi se namesto podružnice ljubljanske kreditne banke v Celju ustanovila za celo Spodnje Štajersko trgovska banka s kapitalom najmanj 5 milijonov, istotako naj bi se ustanovila slovenska banka v Gorici za Goriško in v Celovcu za slovenski del Koroške. Ljubljanska kreditna banka naj bi se omejila na Kranjsko. Jadranska banka pa deluje po večini itak samo v Trstu in Primorju. S tako organizacijo bilo bi slovenskemu podjetništvu mnogo bolj koriščeno kakor s sedanjimi podružnicami. Posojilnice pa naj nasproti temu opustijo velike kredite, posebno tudi večje kredite trgovstvu in industriji in se naj povrnejo v svoj prvotni namen, zbirati male kapitale, in jih nalagati plodonosno v zemljiškem, malotrgovskem in obrtnem kreditu. Imam upanje, da bo razvoj dovedel do te reorganizacije in do take ločitve dela, gotovo le v prid našemu gospodarstvu.

Uvedba odplačljivih kreditov.

V deli smo, da naj posojilnice oskrbujejo mali kredit kmetijstvu, obrtništvu in malotrgovstvu z malimi posojili. K tem še pride daljni nauk, katerega bo naše posojilništvo moralo v svoj prid in v korist naše celokupnosti upoštevati in udejestviti, to je: kredit mora biti odplačljiv in ne stalen. Posojilodajalci in posojiljemalci se morajo odvaditi večnih kreditov. Sedaj misli kmet, misli obrtnik, pa tudi inteligent samo na to, kako bo posojilo dobil. Kako bi ga v najkrajšem času in brez škode vrnil, na to ne misli ne posojiljemalec ne posojilnica. Redna prikazen v našem posojilništvu je, da imajo ljudje kredite neizpremenjeno po deset, celo dvajset let in več, ne da bi bili plačali v celem tem času le en vinar na kapital. Še celo obresti se redno ne plačujejo. Če se take posojilnice opozori na red, pravijo, da jim dolžnik zameri, ako ga tirjajo in da odide k drugemu zavodu; če se opozori

dolžnika, res zameri, začne zabavljati na posojilnico in ne plača. Da te razmere, kjer vladajo, niso zdrave, ni treba razlagati. Treba bo naše ljudstvo vzgojiti k rednemu gospodarstvu. To se je do sedaj zanemarjalo. Pri posojilnicah je le malo izjem, ki bi gledale na točno plačevanje obresti in na redno odplačevanje posojil. Redno gospodarstvo posojilnice in posojilojemalca zahteva naravnost, da nastanejo glede plačevanja obresti in amortizacije posojil redne razmere. Posojilnica dobi z redno vplačanimi obrestmi in amortizacijskimi zneski obratni kapital, katerega lahko zopet izposojuje in na ta način dela dobičke ter jači svoj rezervni zaklad. Kakor trgovec temveč zasluži, čim večkrat na leto v trgovini investiran kapital obrne, tako tudi posojil ica. Redno odplačujoči dolžniki so za posojilnico največ vredni. Na drugi strani navajajo posojilnice z zahtevo rednega plačevanja obresti in amortiziranja dolga svoje zadružnike k varčnemu, premišljenemu gospodarstvu, iztrebijo gospodarsko brezbrilnost, širijo med dolžniki zavest dolžnosti do zavoda in do samega sebe. Mnogo dolgov bi že zdavnej ne bilo več vknjiženih in mnogi posestniki bi si danes boljše stali, ako bi posojilnice od vsega začetka upoštevale ta nauk ter strogo držale svoje dolžnike.

Posojilnice so v prvi vrsti hranilnice, potem še le posojilnice.

Kriza nas uči, kako zelo je na mestu strogost kreditnega zavoda nasproti dolžniku. Vidim to pri naši Zadrulni zvezi. Ko je bilo nevarno izobilje, se je posojalo posojilnicam, kolikor so pač zahtevale. Posojilnice so zopet s svoje strani denar naravnost ponujale in nikdo ni mislil na to, da bo treba izposojeni denar tudi Zadrulni zvezi vrniti. Ljudje so bili splošno naziranja, da so posojilnice tem bolj na mestu in svojo nalogo tem lepše izpolnjujejo, čim več izposojajo. In sedaj ko je kriza, se posojilnice pritožujejo glede Zadrulne zveze, dolžniki zopet glede posojilnic, ker se zahteva denar nazaj. Ako bi šlo tako naprej, kakor je šlo pri nas ob času denarnega izobilja, bi se kreditno gospodarstvo še bolj napelo, naše življenske zahteve bi se nerazmerno z dejanskem položajem vzdignile, pa tudi učinki krize bi bili mnogo hujši in občutnejši. Zato priporočam našim načelstvom pri posojilnicah, da utrdijo pri sebi in zadrulnikih to-le geslo: **V prvi vrsti je posojilnica za to tukaj, da zbira male kapitale, ki bi bili sicer za gospodarstvo in splošnost brezplodni; še le v drugi vrsti je posojilnica za to tukaj, da daje posojila, daje**

pa naj mala posojila proti dobri varnosti in proti strogo izvedenemu plačevanju obresti in odplačevanju kapitala.

Naš napredek na kmetih, v obrti in mali trgovini bo pri takem poslovanju slčer počasnejši, pa zdrav bo in podlago bo imel in krize ga ne bodo mogle izbrisati.

Strogo izpolnjevanje dolžnosti načelstva in nadzorstva.

Poslovanje posojilnic pa naj ne bo samo strogo nasproti dolžniku, ampak naj bo strogo tudi na znotraj, sploh v celem poslovanju. **Le strogo izpolnjevanje vseh dolžnosti načelstva in nadzorstva v dobrih in slabih časih pridobi in ohrani posojilnici ugled in zaupanje, katerega potrebuje vsak kreditni zavod, posebno še v malenkostih razmerah poslujoča posojilnica.**

Posojilniški prostori morajo biti redno ob uradnih urah vsakokrat brez izjeme odprti. Ob uradnih dnevih mora biti navzoč poleg uradujočega člana načelstva navadno še en član, ki pomaga in kontrolira. Knjige morajo biti brez pogrškov, v popolnem redu, ne smejo se dogajati zmote. Blagajniški dnevnik se mora redno izključevati vsak uradni dan, denar prešteti in varno shraniti. V blagajni mora biti vedno za potrebo zadostno denarja, da se ne pride v zadrege. Seje načelstva se morajo vršiti redno, dopisi točno reševati. Pri strogonatančnem postopanju si pridobi zadruga zaupanje ljudstva, kateremu je namenjena, in le pri takem poslovanju je takega zaupanja vredna.

Vrednost revizije.

Kriza nas tudi uči, da je dobra revizija neprecenljive vrednosti za zadrugo samo, za vlagatelje, za dolžnike, za celokupnost. Revizija naj načelstvu znova zatrdi, da je denarno in knjigovodstveno poslovanje v redu. Revizor naj načelstvo in nadzorstvo podučuje, ga navaja k rednemu, pravilnemu delu. Naj bo revizor učitelj in vzgojitelj v združništvu. Ni se ga treba bati, če je strog, in ne sme se mu zameriti, če odkrito pove napake in poduči ter zaukaže, kje, kako in do kedaj je napake popraviti. Načelstvo in nadzorstvo se naj vselej zavedata, da stoji njuno delo pod strogimi kazenskimi določili združnega in kazenskega zakona. Revizor je za to tukaj, da to odgovornost zljajša v tem zmislu, da z navodili in popravili za bodočnost prepreči pogrške in jih onemogoči. Posebno važno za načelstvo in nadzorstvo je revizija pri zadrugah, ki imajo večji delokrog, katerega opravljajo

po uradnikih. Ne da bi hotel s tem izreči nezaupnico uradništvu. Kakor uradnik, tako se tudi lahko član načelstva polasti tujega denarja. Pa za načelstvo je gotovo več vredno revizija v takih zavodih, ki se poslužujejo uradništva, ker še le strogo nenapovedana revizija more dati načelstvu ponovno zagotovilo o rednem poslovanju zadruga. Za vlagatelje je važna revizija, ker daje zagotovilo, da so vsled rednega poslovanja zadruga vloge pri njej varne. Za **zadružnike** pa je važna revizija, ker jim olajša breme jamstva ter prepreči naglo izterjevanje vsled eventuelnih navalov, ki bi se pripetilo vsled kakih nerednosti v zadrugi. Če so torej sedaj revizije stroge — naši revizorji imajo stroga naročila in upam, da se po njih v vsakem oziru ravna, — zaradi tega naj bodo zadruga vesele in nam hvaležne ter naj tisti borni prispevek rade volje odpošljejo Zadružni Zvezi. Zadruga naj se ne izgovarjajo, da je to, kar plačajo, preveč, posebno ker se vsako leto ne vrši revizija. Uvažujejo naj in premislijo, da so vse zadruga brez izjeme zelo interesirane na točnem in lepem poslovanju celega zadružnega denarstva, ker vsak posamezni polom ima za vse zadruga več ali manj občutne posledice.

Razmerje med lastnim in tujim kapitalom. — Deleži, rezervni zaklad, nagrade.

Dotakniti se hočem samo še dveh do treh vprašanj, na katere polaga sedaj naša revizija veliko važnost. To je n. pr.: Vprašanje o razmerju med lastnim in tujim kapitalom. To vprašanje je za zadruga izredne važnosti. Lastni kapital zadruga so deleži in rezervni zaklad. Čem večji je ta lastni kapital, tem močnejša je zadruga. Moč zadruga ni presojati po visokosti hranilnih vlog, ampak po visokosti deležev in rezervnega zaklada. Deležni kapital je pri naših zadrugah neobičajno nizek vsled neprimerno nizkih deležev. Posojilnice zahtevajo od zadružnikov deleže po 2 K, po 5 K, kvečjemu po 20 K. Vsled tega se dogodi, da imajo velike posojilnice deležev komaj 10.000 do 20.000 K, vloge (torej tuj kapital) pa znašajo na milijone. **Lastni kapital mora biti velik.** Zakaj? Ker le visoki lastni kapital daje primerno jamstvo za vloge in dela zavod zdrav in trden. Eventuelne izgube je le mogoče odpisati od čistega dobička, če tega ni, pa od rezervnega zaklada, in le če tega ni, se porabijo deleži. Nazadnje pride jamstvo. V slučajih krize so izgube mogoče in se dogajajo. Takrat še le izpredvidijo posojilnice dobroto velikega deležnega kapitala in velikega rezervnega fonda. Slučaj glavne posojilnice nas je

izučil. Poznam posojilnico, ki ima pri Glavni naložbo 100.000 K. Vzemimo, da bo se pokazala izguba 50.000 K. Od kod naj posojilnica to izgubo pokrije? Slučajno ima dotična posojilnica rezervni zaklad po 100.000 K, tako da ostane posojilnica trdna celo v slučaju, če bi izgubila celo vlogo. Ko se je pri tej posojilnici vlagateljem to razložilo, so ostali mirni in posojilnica je obdržala zaupanje vzlic svoji udeležbi pri konkurzu Glavne. Navedel bi lahko nasprotno slučaje. Pa mislim, da si lahko daljne primere prihranim. Kako se pride do visokih deležev? S spremembo pravil in določitvo deležev po najmanj 50 K ali pa s sklepom načelstva, da se mora pri posojilih vplačati primerno število deležev po posebnem ključu. Nekdaj so imele naše stare posojilnice deleže po 200 K, v svojo škodo upeljale so pozneje poslovne deleže po 2 K. Uredi se torej lahko tudi tako, da se računi od posojila do 100 K delež po 2 K, od 200 K dvakratni delež, torej 4 K itd., ali pa da se sklene, pobirati od posojila do 200 K en delež, do 1000 K dva deleža, potem za vsakih daljnih 1000 K posojila po en delež. Sklep se mora seveda ravnati po razmerah dotične zadruge.

Kar se tiče rezervnega zaklada, moram zelo grajati pri mnogih zadrugah običajno dejstvo, da se za rezervni zaklad ne skrbi, ampak, da dajejo zadruga podpore za vse mogoče stvari, dajejo članom načelstva neprimerno visoke nagrade ter še le ostanek pridenejo k rezervnemu zakladu. Ravno narobe bi se moralo vršiti. V prvi vrsti je skrbeti za povišanje rezervnega zaklada. Tako delajo industrijska podjetja, ki v desetih letih ves svoj inventar odpišejo in si osnujejo primerno visoko tiho rezervo; tako delajo hranilnice in banke; tako morajo delati tudi posojilnice. Da posojilnice rezervni zaklad rabijo, sem pokazal na enem prejšnjih vzgledov. Da mora ta rezervni zaklad biti tem večji, čim več ima zadruga posojil in vlog — je ob sebi umevno. — **Posojilnic se ne sme imeti za dobrodelne zavode v tem smislu, da bi morale podpirati razna pevska in druga dr.štva. Storiijo naj to še le, ko bodo same dovolj trdne, ko bodo imele po razmerah potrebni, od revizorja ali po pravih predpisani rezervni fond. Tudi načelstva naj dobijo nagrade še le v slučaju, če je za rezervni zaklad dobro preskrbljeno. Člani načelstva naj smatrajo svoje delo kot dobro delo za splošnost, za svoje sotrpine-zadružnike, in si naj pustijo plačati ta trud le v toliko in še le takrat, v kolikor in kadar razmere zadruga to dopuščajo. Z razdeljevanjem dubička med sebe si navalijo člani načelstva**

odgovornost, ki se pokaže v slučaju poloma zadruga v vsej strogosti državnega pravdnika. Rezervni zaklad naj ima zadruga v prometu ali pa ga naj naloži v nepremičninah.

Zadruga in nepremičnine (Narodni domi itd.)

In tukaj se mi zdi neumestno govoriti še o lastnih združnih domih. Brez dvoma daje lastno uradno poslopje zadrugi ugled na zunaj, poveča zaupanje vlagateljev in daje zadrugi potrebno stalnost. Zato je priporočati, če si zadruga zidajo ali kupijo lastne domove. Zgoditi se pa to sme za to le z rezervnim zakladom, ne pa s tujim, zadrugi v upravo izročnim denarjem. **Grajati moram vsako preobremenjenje zadrug z nepremičninami in nastopiti moram proti temu, da zadruga v ogroženih mestih in trgih nakupujejo hiše in uporabljajo v ta namen denar svojih vlagateljev.** Zgodilo se je to in se zgodi v lepem, dobrem namenu, narodnosti koristiti. Pokazala pa je kriza, da je obremenjenje zadruga z težko odprodajnimi nepremičninami pogubno. Vzglodov navajati ni treba. Zadruga storijo b lje, ako ta narodni namen pospešijo na ta način, da priskočijo posamezniku, kmetu, trgovcu, obrtniku, ki potrebuje zemljo, hišo, z kreditom na pomoč ali da zanj kredit pri bankah, hipotekarnih zavodih, posebno hranilnicah posredujejo.

Pomanjkanje združnega duha.

Proti koncu hpčem kratko omeniti še en brtki nauk krize: pomanjkanje združnega duha pri združnikih in posojilnicah. Združniki in zadruga so se oddaljili od prvotne, od ustvariteljev združništva zadrugam vcepljene ideje medsebojne samopomoči. **Medsebojna pomoč naj vodi združnike ne samo do ustanovitve zadruga, ampak vedno in povsod.** Medsebojno pomoč potrebujejo vsi združniki, enkrat ta, drugikrat drugi. **Danes pa se mnoge zadruga smatrajo kot kapitalistična podjetja, kot banke, ki baje ne potrebujejo več skupnosti združnikov in za katere združna ideja medsebojne pomoči nima več pomena.** Pogubnost tega napačnega naziranja vidimo posebno pri »Glavni posojilnici«.

Združniki se niso brigali za zadrugo, člani načelstva — zadruga — ne za združnike. Zadruga je zašla na pota spekulacije, ki bi ji naj bila vedno tuja. In tako je prišel polom.

Tesna organizacija združništva.

Načelo medsebojne pomoči pa naj vodi tudi zadruga nasproti Zadržni zvezi, h kateri pripadajo. Nenaravno in protizadržno je, ako zadruga živijo divje, to je, ako niso včlanjene v kaki Zadržni zvezi. Načelo cele organizacije zahteva zadržne centrale, v katere bi naj vlagale posamezne zadruga svoj odvišen denar. od nje bi naj dobivale denar v sili. Kriza je potrebo ožje organizacije posojilnic brezdvomno pokazala. Kam se naj obrne posamezna zadržga po pomoč v slučaju navala za njeno blagajno? Kam se naj obrne, ako iz kakega drugega vzroka rabi pomoč u. pr. zaradi revizije, za svet v raznih zadevah? Prvo in edino mesto za tako pomoč naj bi bila Zadržna zveza. Poznati pa seveda mora zvezo ne samo ob času sile, ampak tudi v dobrih časih. Matí naj bo dobra ne samo v sili, ampak ljubi se naj jo vedno, tudi v izobilju. Zadržna zveza naj bi bila vedno ljubljena mati. Ona ima nalogo in namen, posredovati med zadržgami, sprejemati naložbe posojilnic, oddajati denar pomoči potrebnim zavodom in ga dirigirati v kraje, ki trpijo na pomanjkanju denarja. Kako naj ima zveza sredstva in kako naj pomore v sili, ako z druge strani ne dobi vlog od svojih članic? Utemeljevati potrebo in korist zveze in predočevati, zdi se mi odveč. Zado-
stuje, da sem na to opozoril.

Kriza je pa tudi pokazala, da je združništvo že sedaj in bo v bodočnosti še bolj le na sebe navezano. **Dalje je kriza pokazala, da je pogubno nalagati denar pri tovarišicah zadržgah.** Tovarišice-zadruga druga druge ne poznajo, nimajo prilike vpogledati v njeno delovanje in stanje. Zadržna zveza ima ta vpogled po svojih revizorjih, ako so vestni, in lahko presoja kreditavrednost in potrebnost posamezne zadržge svoje vloge od drugih, sicer dobrih pa nelikvidnih zadržg! Zato je tesna in stroga denarna centralizacija združništva edino na mestu in moralo bi se jo udejestviti, ako hočemo napraviti in obdržati združništvo trdno in zdravo ter ga obvarovati pred napadi in neprilikami. Ne trdim, da bi tudi slovenske Zadržne Zveze ne bile v tem ali onem oziru grešile, posebno še v tem pogledu, da niso dovolj skrbale za svojo likvidnost in za strogo revizijo. Nauki krize veljajo tudi za Zadržne veze. Tozadevno se je obrnilo povsod mnogo na bolje in upati je, da bo cela zadržna organizacija izšla iz te krize prenovljena, zboljšana, trdna in zdrava.

Zadružništvo je postalo za slovensko gospodarstvo velepomemben činitelj. Kje bi bilo naše kmetijstvo, malo obrtništvo in trgovstvo danes, ako bi ne bilo zadrug! Dela, katerega opravljajo v našem gospodarstvu zadruga, ne morejo nadomestiti ne banke, ne hranilnice. Ohraniti zadružništvo zdravo in močno, je naloga vseh slovenskih gospodarjev, teoretikov in praktikov, je absolutna potreba, katero zanikati more le zaslepljenec. — Urediti našo denarno organizacijo takó, da se bodo hranilnice, banke in posojilnice medsebojno izpopolnjevale in podpirale ter obenem druga drugi terorijalen in načelen delokrog respektirale, — to je naloga, vredna dela in truda, to je naloga, katere se mora v bližnji bodočnosti sigurno izvesti.

MILOŠ STIBLER:

Trideset let zadružnega dela.

Letos slavi celjska zadružna organizacija tridesetletnico svojega obstanka. Dne 6. prosinca 1883. leta je razposlal takratni ravnatelj Posojilnice v Celju g. inženir **Mihael Vošnjak** tačas obstoječim slovenskim posojilnicam — bilo jih je 14 — sledeči dopis:

»Slavno predstojništvo Posojilnice!

Brez dvombe so se zadruga, osnovane na podlagi postave od 9. aprila 1873 na slovenskem Štajerskem in na Kranjskem jako razvile, ter se tudi kaže, da te zadruga na občno blagostanje prav uspešno vplivajo. V ta namen pa, da bi se deloma že obstoječe posojilnice še bolj razvijale in deloma, da bi se v krajih, kjer bi bila ustanovitev teh zadrug potrebna, dotične priprave pričele, bila je že od več strani želja izražena, naj se ustanovi »Zveza slovenskih posojilnic«; ob enem se tudi omeni, da je dozraj že 14 slovenskih posojilnic.

Da bi se pa posvetovalo o ustanovitvi take zveze, snidili se bodo poslanci slovenskih posojilnic dne 21. prosinca t. l. (nedeljo) popoldne ob dveh v uradnici Celjske posojilnice in k temu shodu povabi se tudi vodstvo Vaše posojilnice s prošnjo, nekatere člene Vašega predstojništva (ravnateljstva) v ta namen tedaj semkaj poslati.

Razen posvetovanja o predloženih pravil o »Zvezi slovenskih posojilnic« se bo posvetovalo še o sledečih točkah:

1. Prošnja na finančno ministerstvo, naj se tudi menjice s slovenskim tekstom tiskajo in prodajajo.

2. Kako bi se za posojilnice potrebne tiskovine po najnižjej ceni pridobile.

3. V katerih krajih spodnjega Štajarja in Kranjskega, kjer še ni posojilnic, bi bila ustanovitev teh zavodov najbolj potrebna.

4. Posamezni nasveti.

Z odličnim spoštovanjem

M. Vošnjak m. p.«

Svoje zastopnike — skupaj 10 — je poslalo 5 posojilnic, ki so pod predsedstvom g. **M. Vošnjaka** dne 21. prosinca 1883. leta sklenili ustanoviti društvo pod imenom »Zveza slovenskih posojilnic«, ki spada potemtakem med najstarejše avstrijske združne zveze — menda je tretja po starosti. Na ustanovnem občnem zboru so se pred vsem sprejela društvena pravila, v katerih je namen društva označen glasom izvirnih zapisnikov sledeče:

»§ 2. Zveza ima namen:

- a) Sploh pospeševati napredek denarnih zavodov, kateri so se na podlagi postave od 9. aprila 1873 osnovali na Slovenskem.
- b) Med temi posojilnicami nastaviti opravilno zvezo.
- c) Na to delati, da se letni računi teh posojilnic v eni in tisti obliki (v prvi vrsti kar se tiče kontiranja) napravijo oziroma razglasujejo.
- d) Na to gledati in delati, da se v krajih na Slovenskem, kjer vkljub njihovih potreb se še niso nastavile posojilnice, take prej ko slej ustanovijo.
- e) Pri osnovanju novih posojilnic pospešno pomagati.«

Zanimivi so tudi naslednji 4 paragrafi:

»§ 3. Posebno se omeni, da zveza, oziroma njeni organi, nima nikake pravice, v imenu podpisanih posojilnic take pogodbe delati, s katerimi se posameznim posojilnicam ali pa zvezi naklada kaka zaveza.

§ 4. Sedež zveze je za prihodnje dve leti v Celju.

§ 5. Opravičene k prošnji za sprejem v zvezo so vse slovenske posojilnice. Prošnja se vloži pri načelstvu zveze.

§ 6. Obstanek zveze se začasno določi na dve leti. Ali bi zveza potem še dalje obstala, ali po drugih pravilih, o tem se bo sklepalo pri občnem zboru leta 1884.«

Po podpisu pravil se izvolijo v smislu § 9. potrebni funkcionarji in sicer za načelnika g. **M. Vošnjak**, v odbor pa **dr. Jernej Glančnik**, ravnatelj Posojilnice v Mariboru in **dr. Pitamic**, »ravnateljski člen« Notranjske posojilnice v Postojni. Nato so se obravnavale ostale točke dnevnega reda. Sklepi so zanimivi in jih poroča izvirni zapisnik sledeče:

»Ad I. Načelstvo zveze ima odposlati prošnjo na visoko c. kr. finančno ministerstvo s tem zapopadkom, da se imajo tiskati menjice s slovenskim tekstom in da se zamorejo kupiti pri vsakem prodajalcu kolekov na spodnjem Štajerskem in Kranjskem.

Ad II. Načelstvo naj na to pozor jemlje, da se po mogočnosti hitro priskrbi društvena tiskarna, s katero se pripravijo vse za posojilnice potrebne tiskovine. Do dne naredbe take tiskarne pa se mora načelstvo dogovoriti s kako privatno tiskarno zavoljo tiskovin za posojilnice po najnižji ceni ter naznaniti to vsaki posamezni posojilnici, da se preskrbijo le pri dotični tiskarni s potrebnimi tiskovinami. Tudi se je načelstvu naložilo, da sestavi formulare vseh tiskovin, kateri se imajo poslati pred tiskom vsem posojilnicam v odobrenje.

Ad III. Zavoljo ustanovitve novih posojilnic se naprosi načelništvo, dajati prve nasvete, kadarkoli se zdi po njegovem razsodku čas ugoden.

Predlogi navzočih.

Ad IV. K tej točki dnevnega reda razgovarja g. **M. Vošnjak** več predlogov, o katerih se je sklepalo in sicer:

- a) Načelništvu se naloži, poslati prošnjo na visoko c. kr. notranjo ministerstvo s tem, da ukaže hranilnicam, naj izposojujejo iz svojega rezervnega fonda posojilnicam posojila proti najnižjemu ne čez 3°/_o obsegajočemu obrestovanju.
- b) Načelstvu se naloži, poslati ulogo na visoko c. kr. ministerstvo trgovine s prošnjo, naj zapove, da se oddajo posojilnicam posojila poštnih hranilnic proti najnižjemu obrestovanju.
- c) Posojilnice naj se poslužujejo pri posojilih kmečkim strankam navadno nasproti dolžnih pisem, ne pa menjic.
- d) Načelništvu se naloži, poslati prošnjo na c. kr. ministerstvo trgovine, naj ukaže, da se upeljejo za črke č, š in ž vsaj

za notranjo telegrafično občevanje posebna telegrafična znamenja, da se s tem v okom pride na ta način popačenim brzojavom tam, kjer se nahajajo te črke.«

Dne 6. aprila 1884. l. se je vršil v Celju prvi redni občni zbor Zveze. Zastopnikov je bilo tokrat že 17. odposlanih od 10 posojilnic. Po uvodnih formalnostih se je, kakor poroča zapisnik, »vsestransko odobrilo in priznalo praktično sestavljenje potrebnih tiskovin in se je cenik tiskovin razdelil mej zastopnike posameznih posojilnic«. Razun tega sestavi občni zbor obrazec menic in sicer takole:

dne	188.	Za
plaža	za to	menjico
po naročilu		svoto
vrednost	in postavi	na račun
		poročil

Nadaljna točka dnevnega reda je »pogovor o davkarskih zadevah«. O tem poroča zapisnik tako-le:

»Pri tej priliki opozoruje načelnik zveze na postavo o olajšavi davkov pri posojilnicah od 27. decembra 1880 in priporoča, da naj dajejo le udom posojila, ker le tako zamorejo rabiti koristi omenjene postave. Dalje naj bi vsaka posojilnica ustanovila posebni rezervni fond (za izgube) in naj bi se temu fondu prikladal letni dobiček, ker niso taki zneski podvrženi davkom. Ker je visokost združnih deležev tudi važen faktor za podlago davka, se je tudi o tem razgovarjalo in videti je bilo, da tudi poslanci in zastopniki slovenskih posojilnic niso jednakega mnenja o visokosti deležev, ravno tako kakor na Nemškem, kjer sistema »Schultze-Delitsch« in »Raiffeisen« zastopata si nasprotna načela; jeden je za visoke, drugi za nizke deleže.«

Nato se je razpravljalo o vprašanju, »kako bi se naložili rozervni fondi«. Sklene se, »da bi naj, kakor do zdaj, ostali rezervni fondi za obrtnijo in zaradi tega, da posojilnicam ne zmanjka denarja«.

Sledi »pogovor o ustanovitvi novih posojilnic«. Zapisnik poroča o tej točki sledeče:

»Načelnik omenja kraje, kateri še nimajo narodnega denarnega zavoda, namreč: Zgornja Radgona, Kozje, Št. Lenart, Slov. Bistrica, Rogatec, Šmarje, Brežice, Trbovlje, Konjice itd. potem mnoge okraje na Kranjskem, Koroškem, na Goriškem in v Istri. Potem razlaga stanje vseh sodnijskih okrajev spodnjega Štajerja glede denarnih zavodov ter izreče željo, da bi se v vsakem okraju ustanovil denarni zavod ali posojilnica ali hra-

nilnica, seveda z narodnim vodstvom. Slednjič izraže željo, da bi se vendarle narodnjaki v taistih okrajih Spodnjega Štajerja, v katerih še ni narodnih denarnih zavodov, poprijeli dotične ustanovitve. Kar se Kranjske vojvodine tiče, misli načelnik zveze, da bi za tamošnje razmere kazalo v **vsakem** sodnijskem okraju ustanoviti občinsko hranilnico zvezano z oddelkom za osebni kredit. Ker potemtakem bi se v okom prišlo nenaravnemu položaju, da morajo vse pupilarne vklade vandrati v ljubljansko hranilnico in tam se porabijo na korist nemške stranke. Tudi bi po tem potu mogoče bilo, oddelke za osebni kredit zalagati z denarjem iz dotične občinske hranilnice po nizkih $\frac{0}{100}$ ter bi se tudi kredit za osebni kredit potem laglje po nizkih $\frac{0}{100}$ dajal. Zarad ustanovitev narodnih denarnih zavodov na Goriškem in Primorskem pa le kaže ustanoviti posojilnice.«

Ravno tako zanimiv je sklep k vprašanju, »kako se ima ravnati pri dovoljevanju posojil«: »Vsprejelo se je vsestransko načelo, da se pri dovoljevanju posojil na osebni kredit gleda v prvi vrsti na značaj prosilca glede delavnosti, zanesljivosti itd. Važno je tudi, da se izvan kraja posojilnice nastavijo zaupni možje Kmetje naj le podpišejo dolžna pisma; če se rabijo menjice, naj posojilnice rabijo samo takozvane lastne, suhe meničice, da se prihranijo stroški protestov«.

Nadaljna točka je »pogovor o časniku »Zadrugi««. Pri tem je pripomniti, da je izšla v Celju dne 29. februarja 1884. l. prva številka lista »Zadruga«. »List za razpravo narodnogospodarskih vprašanj. Glasilo zveze slovenskih posojilnic«. Kot izdajatelj in lastnik je podpisan g. **Mihael Vošnjak**, kot urednik pa **Maks Veršec**. O namenu lista piše prva številka pod vzglavjem »Kakšen namen ima ustanovitev časnika »Zadruga« sledeče:

»Že zopet nov list«, bo marsikdo rekel in omenil, da imamo Slovenci v zadnjem času itak preveč časnikov, da se torej narodovo veselje do branja in naročbe mora utruditi. Če bi tudi priznavali, da ima naš narod obilno število časnikov, velja to samo za politične časnike. Primanjkuje nam pa še časnikov raznovrstnih strok. Posebno nam je treba časnika, ki razpravlja narodno-gospodarska vprašanja, ker mora vsak narod v sedanjem času posebni ozir vzeti naboljšanje in utrjenje svojega materijelnegasta nja, ako hoče stati na lastnih nogah.

Največje narodno-gospodarske važnosti so pa denarni zavodi in na tem polju še pred kratkim naš narod ni ničesar storil. Še le, ko se je izdala postava o **pridobitnih in gospodarskih**

zadrugah, je začel naš narod si ustanavljati lastne denarne zavode, t. j. **posojilnice**. Prve posojilnice so se ustanovile v Ljutomeru, Šoštanju, Mozirju, Ormožu in v Št. Jakobu na Koroškem. Potem je nastala zastaja. Na nagibljelj zveze slovenskih posojilnic ustanovile so se leta 1881. posojilnice v Mariboru, v Celju, v Žalcu, v Sevnici, v Ptuju, potem v Ljubljani, v Postojni in na Vrhniki. Ali je s tem se dosti storilo za nas Slovence? Gotovo ne, ker imamo še vedno na Spodnjem Štajerskem sodniške okraje, ki nimajo denarnega zavoda. **Vsa Istra in Teržaška pokrajina sta brez narodnega denarnega zavoda.** Koroško ima samo eno narodno posojilnico in naše osrednje **Kranjsko** še ima veliko premalo denarnih zavodov. Seveda pa so razmere naštetih dežel gledé denarnih zavodov, ki bi se tam ustanovili, popolnoma različne. Na Spodnjem Štajerskem, Koroškem in Primorskem skoro ni mogoče ustanoviti hranilnic z narodnim vodstvom, kajti mestni zastopi so tu večinoma v nemškonačionalnih rokah. Na Kranjskem pa si lahko vsak okraj osnuje narodno hranilnico in ž njo združi poseben oddelek za osebni kredit, potemtakim ni treba za dotični okraj osnovati posojilnice. Slovenci na Spodnjem Štajerskem, Koroškem in Primorskem pa si zamorejo osnovati le posojilnice kot narodne denarne zavode.

»Zadruga« kot glasilo zveze slovenskih posojilnic ima torej v prvi vrsti nalogo, vzbujati ustanovitev narodnih denarnih zavodov, stvarno in zvedeno razpravljajoč njih koristi in navode dajati za primerno poslovanje z ozirom na razmere časa itd. Dalje si stavi »Zadruga« nalogo, kazati Slovincem, da in kako izdatno rabijo vse koristi zadružne postave od 9. aprila 1873. l., in da se zadružništvo razširi tudi med druge predele gospodarskega življenja, česar se dozdej žalibog ni skoraj nič storilo. Seveda smo si stem postavili težavno nalogo, katero zamoremo le tedaj izpolniti, ako nas podpirajo vsi rodoljubi, posebno pa moramo prositi **načelnike** obstoječih posojilnic in vse druge **veščake**, da nam pomagajo s stvarnimi razpravami in opombami. Sploh pa je naš list za vsako stvarno razpravo o narodno-gospodarskih prašanjih našim domoljubom na razpolago. Prosim torej za mnoge dopise in obračamo se do vseh rodoljubov z najvljudnejšo prošnjo, naj nas tudi materijalno podpirajo z obilnim naročevanjem.

Izkustva kažejo, da nam ni treba biti v denarnem obziru odvisnim od naših poželjivih drugonarodnih sosedov. Postavimo se v tej stroki tudi na svoje noge! Vsak razumnik ve, kaj po-

meni za Slovence samosvojestvo v premoženju. K temu pripomoči je naša svrha in zato pričakujemo mnogo sotrudnikov! »Zadruga« bode izhajala enkrat v mesecu; če se bodo pa dotični krogi za to zanimavali, bo izhajala dvakrat na mesec ali bi postala »Zadruga« celo tednik.«

Občni zbor je torej prejel v mladem časniku poročilo in je priznal, »da je potreba strokovnjaškega lista«, zato je sklenil podpirati »Zadrugo«. »Sklenilo se je tudi, da naj postane Zveza slovenskih posojilnic lastnica tega časnika potem, ko se sestavijo nova pravila za Zvezo. Na predlog g. **M. Vošnjaka** sklene odbor, da si naročijo posojilnice več iztisov »Zadruga«, da jih razdelijo med zaupne može in druge društvenike, tako kakor to stori celjska posojilnica, ki daja »Zadrugo« 26 zaupnim možem brezplačno v ta namen, da se zadružništvo razširi in oživi.«

Razpravljalo se je tudi o vprašanju, »ali bi se trimesečni računski sklepi objavljali v »Zadrugi«. Zapisnik poroča o tem: »Statistika je važen faktor v narodnem gospodarstvu in se obče odobri predlog, da se trimesečni sklepi objavljajo v listu. V svrhu tega bo dalo načelstvo natisniti primerni obrazec in posojilnicam poslalo, da ga izpolnejo.«

(Dalje).

BENJAMIN KUNEJ:

Poročilo o revizijah.

(Poročal na zadružnih sestankih dne 30. decembra 1912 v Celju in dne 26. januarja 1913 v Gorici.)

Večino teh izvajanj, katere vam v sledečem podam, sem že ustmeno o priliki revizij podal, ker sem si kot revizor stavil nalogo, biti v prvi vrsti učitelj. V pretečenem letu sem našel veliko zadrug, pri katerih nisem imel vzroka grajati, druge pa so si prizadevale svoje poslovanje kolikor mogoče po danih navodilih spopolniti. V pretečenih dveh letih se je izvršila revizija pri 134 zadrugah; pri nekaterih se je izvršila tudi po dvakrat in večkrat.

Pravila.

Preidem takoj k posameznim točkam. Zelo težko stališče sem imel zaradi spremembe pravil. Že večkrat se je od Zadružne Zveze opozarjalo na to, da sodišča pravila brez ugovora registrirajo, če tudi nasprotujejo včasih postavnim določbam. Oblast nima pravil dovoljevati, ampak le preiskati, če ne nasprotujejo

postavnim določbam. Če je oblast dopustila registracijo napačnih pravil, slednje vseeno nimajo pravne vrednosti. V takih slučajih odločuje v spornih zadevah vedno postavno določilo in ne pravila. Opozarjam tukaj na spremembo § 16 pravil naših rajfajzenovk, kateri § je imel dosedaj za te zadruge naravnost protizakonito določilo, a so rajfajzenovke kljub temu uživale davčne olajšave. Državnemu zakonu je predložen nov načrt zadrúžnega zakona, kateri bo, upajmo, vsaj v teku prihodnjih let prišel do razprave in bo gotovo tudi sprejet. Potem bo Zadrúžna Zveza izdelala za svoje članice vzorna pravila, po katerih si potem sedanja pravila spremenijo. Seveda, kaj pomaga besedilo najboljše sestavljenih pravil, če se njihova določila ne vpoštevaajo. O priliki revizije stavila so se mi vsakovrstna vprašanja, kako je treba v raznih slučajih postopati. S prstom sem lahko pokazal v pravilih na tista določila, katera dajejo dovolj jasen odgovor na ta vprašanja. Z istim prstom pa sem mu tudi ob enem zažugal in opominjal na dolžnost, da treba v prihodnje bolj poznati določila pravil. Takih funkcionarjev, ki vsebine pravil sploh ne poznajo, sem našel veliko.

Zadrúžni register in pristopni listi.

Zadrúžni register je v mnogih slučajih še zelo pomanjkljiv, dasiravno tvori ta podlago zadrúge. Zadrúžni register je edina knjiga, katera je v zadrúžnem zakonu izrecno zahtevana. Ta se mora tedaj natanko voditi in ni postranska reč, kakor jo marsikateri smatrajo, češ, da je itak že v knjigi deležev vsak zadrúžnik vpisan, kedaj je vstopil in kedaj se mu je delež izplačal. V zadrúžnem registru mora biti zaznamovano ime, predime, stan, bivališče in hišna številka zadrúžnika, dan in leto, kedaj je vstopil in pa tudi kedaj je svoj izstop naznanil ter s potekom katerega leta njegov izstop velja. Ravno leto, s katerim izstop zadrúžnika velja, je pri večini zadrug napačno vpisano. Opozarjam na postavna določila, ki pravijo, da mora vsakdo, kdor hoče iz zadrúge izstopiti, svoj izstop štiri tedne pred potekom leta, v katerem njegov izstop velja, zadrugi naznaniti. Izstop velja tedaj za zadrúžnika s potekom istega leta, v katerem ga je pravilno odpovedal. Ta s potekom istega leta nima nobenih pravic do zadrúge, jamstvo pa velja po določilih zadr. zak. za zadrúge z neomejeno zavezo še dve leti, za zadrúge, z omejeno zavezo še eno leto po njegovem izstopu, seveda če ni v pravilih drugače določeno. Navadno imajo pravila določilo

da, kedor želi iz zadruga izstopiti, mora to prijaviti načelstvu pismeno in tirjati od istega potrdilo odpovedi. V teh slučajih se je mnogo grešilo. Zadrufna Zveza je založila praktično knjižico za odpoved deležev, katera se je vsem članicam razposlala. Zadruga se te knjižice prav pridno poslužujejo. Kako važno je pravilno vodstvo zadružnega registra, je že iz tega razvidno, da je v predlogi za nov zadružni zakon tudi določilo, da se naj zadružni register od vseh udov posameznih zadrug vodi pri sodišču. Odločilne za ta predlog so bile gotovo slabe izkušnje, katere smo v tem oziru imeli v teku pretečenih let.

Kar se tiče pristopnih listov, se še sedaj pri mnogih zadrugah ni napravil red. Ali manjkajo, ali so se kam založili, ali velja izgovor, da ni bilo mogoče podpisa dobiti, da se je zadružnik preselil; da se branijo posamezni zadružniki pristopni list podpisati itd. Večina pristopnih listov ni pravilno podpisana, ker morata biti pri takih zadružnikih, ki ne znajo pisati, vselej še dve priči podpisani, da je podpis veljaven. Tudi besedilo pristopnih listov je pomankljivo, ker se navadno konča z besedami: »sprejemljem dolžnosti in pravice po pravilih zadruga z dne«. Datum pravil se naj opusti in mesto istega vpiše »po vsakokrat veljavnih pravilih«, ker bi se drugače zadružnik lahko izgovajal da je dolžan pripoznati le določila pravil, ki so isto leto obstojala, ne pa poznejše spremembe istih. Skoraj nobene zadruga ni vpoštevala točke svojih pravil o vstopu v zadrugo; ta določba se navadno glasi sledeče: »kedor želi vstopiti v zadrugo se mora zglasiti pri načelstvu, katero dovoljuje vstop ali ga pa odreka«. Ne zadostuje torej le podpis pristopnega lista in vplačanje zadružnega deleža, ampak zadružnik postane še le tedaj, ako ga je načelstvo v svoji seji pravilno prejelo. Pristopni list je le neka ponudba k zadružnemu delovanju, katero mora načelstvo šele pravilno sprejeti, da postane ta medsebojna pogodba veljavna, Kako dalekosežen pomen ima to določilo, pokazalo se je pri Glavni posojilnici v Ljubljani, v kateri so zadružniki ugovarjali, češ, mi smo Vam le naš vstop ponudili, nikjer pa v zapisnikih ni zabeleženo, da bi se bila naša ponudba tudi sprejela. Seveda so vse zadruga smatrale svoje ude kot zadružnike s tem, da so jim dajale posojila. Napačno pa je smatrati dolžnika že kot zadružnika in se je v tem slučaju zadruga le pregrešila proti določbam pravil in tako prekoračila svoj delokrog. Nasvetoval sem tedaj vsem zadrugam o priliki revizij, da sprejmejo pravilno v

načelstveni seji vse zadruţnike i. s. tako, da jih zapišejo v zapisnik imenoma.

Načelstvo.

Pripoznati moram, da večina udov načelstva doprinese veliko žrtev. Mi imamo mnogo prav pridnih funkcionarjev, kateri se zavedajo svojih dolţnosti in delajo za zadrugo ter žrtvujejo svoj čas in se zanimajo za zadruţne koristi, imamo pa tudi nekaj funkcionarjev, kateri zadrugi več škodujejo kakor pa koristijo. Eni se ne udeleţujejo sej, se ne brigajo celo leto za zadrugo, pozabijo celo, da so bili na občnem zboru izvoljeni. Taki funkcionarji, ki zapirajo le pot drugim pridnim zadruţnikom, se naj na občnih zborih več ne volijo. Udje načelstva so mnogokrat tudi mnenja, da je le nadzorstvo za to poklicano, da se prepriča o pravilnem delovanju zadruge, ne pomisli pa, da so oni v prvi vrsti poklicani in odgovorni za pravilno delovanje zadruge.

Vsi udje načelstva naj bodo natanko o vsaki malenkosti, ki se zadruga tiče, poučeni. Mnogi udje načelstva se čestokrat ne naznanijo sodišču za vpis v zadruţni register, ali se pa zgodi to prepozno in pomanjkljivo. Takoj po izvolitvi novih udov načelstva se morajo vsi naznaniti sodišču za vpis v zadruţni register i. s. tako, kakor so bili izvoljeni, namreč načelnik za načelnika, njegov namestnik kot namestnik in drugi v lastnosti, kakor to določajo pravila. Zadruţna Zveza je take prošnje vedno rada izvršila, seveda če se jo je zato naprosilo. Preteţna večina funkcionarjev zadrug izvršuje svoj posel brezplačno. Sme pa načelstvo ali občni zbor tudi dovoljevati odškodnino za njegov trud, seveda kolikor to pač stanje zadruga dopušča. Nikakor pa ni hvalevredno zadrugo izkoriščati ali pa z manjšo vnemo za njo delovati češ, saj nimam za to nobenega plačila ne druge koristi. Plačilo za njegovo delovanje mu naj bo zadoščanje, da je za zadrugo deloval in tako neposredno koristil svojim domačinom.

Tekoči posli zadrug se izvršujejo razun malih izjem, katere so opravičene v krajevnih razmerah, v gotovih lokalih in urah ob navzočnosti dveh ali več udov načelstva; vendar se posluje včasih še od ene edine osebe in to povrh v gostilni. Opozarjam tukaj na nepregledne posledice, ki se utegnejo v takih slučaji prigoditi in ponavljam še enkrat, da naj bo vsak ud načelstva in nadzorstva popolnoma poučen o vsem, kar se v zadrugi godi.

(Nadaljevanje sledi).

Spomenica c. kr. poljedelskega ministrstva o kmetijskem združništvu.

Avstrijsko kmetijsko združništvo se je v zadnjih desetletjih lepo razvilo. Ustanovilo se je nebroj posojilnic, ki so premagale ali vsaj močno omejile nekdanje oderuštvu, deluje pa še tudi cela vrsta nakupnih in prodajnih zadrug, s katerimi se je doseglo, da kupuje kmetovalec danes razne potrebščine ceneje in boljše ter tudi razne pridelke z večjim dobičkom prodaja. Ravnotako so se začele razvijati še živinorejske, strojne, mlekarke in druge zadruga, vse v prosep kmetijskega prebivalstva. Mnogo tisoč zadrug že deluje danes. Ne smemo se čuditi, da se je med njimi tuintam našla tudi katera, ki je svoj cilj zgrešila, zašla na slaba pota ter svojim članom in upnikom povzročila morebiti celo škodo. Kjerkoli so se pojavili nedostatki — bile so to le izjeme! —, nikdar ni bilo iskati vzroka propada v združni obliki kot taki, nikdar ni zadela krivda temeljnih združnih načel, temveč je bil vzrok vedno le ta, **ker dotične zadruga teh temeljnih že mnogokrat preskušanih združnih načel v svojem poslovanju niso uvaževale. Zadruga, ki je pravilno organizirana in deluje redno po priznanih združnih in trgovskih načelih, ne more propasti.** Popolnoma nepravilno je torej, ako so skušali neprijatelji iz pozameznih združnih nesreč sklepati na nedostatnost vsega združništva. Posamezni polomi se dogode tudi v drugih vzglednih združnih državah, ker se povsod in vedno najde ljudi, ki sami vse najboljše vedo in si domišljujejo, da jim ni treba uvaževati izkušenj, ki se v prvi vrsti zbirajo v združnih centralah, v zvezah. Avstrijsko c. kr. poljedelsko ministrstvo je vedno posvečalo veliko pozornost kmetijskemu združništvu, zasledovalo je tudi vse nedostatke, ki so se pojavili v zadnjem času v posameznih krajih, osobito v Bukovini ter je v svojih opazovanjih izdalo posebno »Spomenico v zadevi nekaterih napak, ki so se opazile v kmetijskem združništvu in kako se je tem napakam v bodoče izogniti«. Ta spomenica je za združništvo velevažna, vsled česar je potrebno, da si jo vsi združni funkcionarji natančno prečitajo. Doslovno se glasi sledeče:

»I. Ko je poljedelsko ministrstvo približno pred 12 leti na podlagi mnenja, oddanega od kmetijskega sveta na Dunaju, izdalo navodila za pospeševanje kmetijskega združništva, je hotelo

s tem doseči, da na tem važnem polju gospodarske samopomoči priskoči tudi država na pomoč z moralnim pospeševanjem zadrugne misli in s tem, da daje za zdrav razvoj kmetijskih zadrug na razpolago gmotna sredstva. Kmetijsko zadružništvo se je od istega časa razvijalo nad vse pričakovanje. Tudi se mora priznati, da je izredno mnogo pripomoglo h gospodarski krepitvi kmetijskega prebivalstva. Potom mogočno razvite zadrugne organizacije, temelječe na plemenitem čutu skupnosti, se je kmetijsko prebivalstvo glede dobave posojil po veliki večini rešilo tujih posojilodajalcev, glede nakupovanja kmetijskih potrebščin je postalo močnejše, glede pridelovanja in prodaje pridelkov pa je našlo veliko oporo v skupnem postopanju in skupnih napravah, nadalje v poučevanjih, ki se širi jo iz zadrug in zadrughnih zvez.

Ne smemo se čuditi, da je ta nagli in obsežni razvoj zadrugne organizacije, ki so ga povzročili mnogoštevilni navdušeni zadrugarji, tuintam bil previsok in prehiter za kulturno stanje in osobito za komercialno trgovsko izobrazbo prebivalstva. Iz tega sledi, da so se v raznih deželah in na različnih poljih zadrughništva včasih pojavili nedostatki; nekatere se je kmalu dalo zopet odstraniti, drugi zahtevajo zopet daljše sistematično reformo ali izboljševalno delo, sicer utegnejo postati nevarni nadaljnemu razvoju in izpopolnitvi zadrugne organizacije. Poljedelsko ministrstvo, ki tudi v bodoče polaga največjo važnost na zdrav razvoj kmetijskega zadružništva, smatra zato za svojo nalogo, da v kratkih besedah opozori na napake, ki so se tuintam pojavile. S tem se deluje na letošnje odpravo nedostatkov pri organizacijah, ki so zagrešile napake, na drugi strani pa se s takim postopanjem v svojem delovanju utrde tiste zadrugne in zvezne, kojih poslovanje je bilo še doslej pravilno — in razveseljivo je, da tvorijo slednje ogromno večino. — To so splošne, resne opombe, ki izvirajo le iz skrbi za nadaljni zdrav razvoj in krepitev zadrughništva; poljedelsko ministrstvo pa je mnenja, da mora brezobzirno pokazati tudi na nekatere posamezne pogreške, ki so večkrat v posebni meri ovirale sicer toli plodonosno zadrugno delovanje.

Pred vsem je treba poudariti, da se moti, kdor misli, da hoče poljedelsko ministrstvo s svojo pospeševalno akcijo kmetijskega zadružništva, ki ni nikdar nameravala kmetovalcem odvzeti dela in njihove lastne odgovornosti, izvršiti kako podporno ali pomožno akcijo za kmetovalce, boreče se z raznimi težkočami. Mnogi so mislili, da se naj z državnim denarjem ustanove go-

spodarska podjetja. Mnogokrat se je tudi ustanavljalo kmetijske zadruge, ne da bi se poprej natančno opazovalo razmere in predpogoje in ne da bi bilo v ljudeh že dovolj združnega smisla; delalo se je tako v napačnem naziranju, da se bo s pomočjo subvencijske prošnje večina potrebnih denarnih sredstev za naprave in poslovanje dobila itak od poljedelskega ministrstva. Ne smemo pa prezreti, da so gospodarske zadruge težavne in mnogokrat prav komplicirana gospodarska podjetja, pri katerih prihajajo v poštev premoženjska in jamstvena vprašanja združnikov, velike odgovornosti in nevarnosti. Polom takih podjetij utegne tuintam imeti dalekosežne posledice za denarni in kreditni trg in uničiti celo vrsto ravno najrevnejšega kmetijstva. Opasno je vsled tega ustanavljati zadruge lahkomišlno — kar se na srečo godi le izjemoma —, da morajo ustanovitelji že precej v začetku misliti na sanacijske akcije ter v to svrho prosjačiti pri poljedelskem ministrstvu, da naj le to poplača škodo storjenih napak.

II. Pri denarnih zadrukah (posojilnicah) je treba polagati največjo pozornost na to, da so knjigovodje in blagajniki zadostno izvežbani in zanesljivi, da se pogosto izvrše temeljite revizije, da denar in vrednosti shranjujeta pod dvojnimi ključem dva funkcionarja, da se vedno pazi na gospodarske razmere članov (zadružnikov), da se strogo preiskuje in pazi, ali je posojiljemalec vreden zaupanja in kako bo posojen denar porabil in končno, da se posojilnični denar ne nalaga v vknjižena posojila ali hipoteke, ker to odločno nasprotuje bistvu posojilnic in posojilničnega poslovanja.

(Nadaljevanje sledi).

Združne in razne gospodarske vesti.

Vadite odraslo mladino varčevanja! Mislimo tu predvsem na služinčad. Kajti domači fantje in dekleta dobe le redko kedaj od očeta in matere kako plačilo za svoje delo. Če bi pa ne bilo dobro za gospodarje kot davkopllačevalce, da bi plačevali tudi lastnim otrokom za delo kake syotice in bi denar pri domači kmečki hranilnici in posojilnici naložili, to naj vsakdo prevdari sam. Na vsak način bi to delalo mladim, pridnim ljudem veselje in bi jih navajalo k varčevanju. Jako mnogo denarja pa ima naloženega po denarnih zavodih naša služinčad, osobito ženske, katerim gre v tem oziru res le pohvala. Odtod bi se pa dalo za

male naše denarne zadruge dobiti še veliko več denarja, ako bi se kedo le za to zadevo brigal. Naši hlapci in dekleta imajo povprečno jako dober zaslužek in ako znajo že od mladih nog varčevati, si lahko pripravijo lepo premoženje. Žalibog pa je zlasti med hlapci vseh baž mnogo ljudi, ki si prav nič ne prihranijo, temveč izdajo vse za pijačo in zabavo. Tukaj bi morala naša zadruga začeti z delom. V prvi vrsti bi se naj opominjalo gospodarje, da navajajo služinčad k varčevanju — in v mnogih slučajih se da to mirnim potom doseči. Gospodar tudi v sporazumu s svojimi posli že lahko kar naravnost za nje nalaga. Včasih pa tudi s prvo prijazno besedo ali dobro mišljenim opominom ne gre; tu se mora uporabiti tudi drugačna sredstva. Čas in trud, ki se ga za to porabi, ni zgubljen; kajti vsakdo bo imel raje varčne in trezne posle ko pa zapravljuje, pijance in ponočnjake.

Odplačevanje posojil je za naše hranilnice in posojilnice še vedno hudo poglavje. Doslej so le še nekatere upeljale navado, da mora dolжник vračevati posojilo v malih, njegovim premoženjskim razmeram primernih letnih obrokih. Vendar se je ta novotarija upeljala bolj pod pritiskom sedanjih slabih denarnih razmer ko iz notranjega prepričanja in v smislu dela naših rajfajznovk. Kajti ravno možnost povrnitve posojila v lahko plačljivih obrokih bi morala nuditi našemu kmetovalcu znatno gospodarsko olajšavo. Vendar pa je silno, silno težko ljudi do tega pripraviti. Kratkovidni in nemarni dolžniki še obresti ne spravijo skupaj, kamoli da bi mislili na vračilo, četudi bi bilo v njih lastnem interesu! Odpomagalo se bo tem razmeram le takrat, ako se bode v dobrih in slabih časih upeljalo pri vseh naših hranilnicah in posojilnicah vračevanje posojil v letnih obrokih — v kakih, o tem bode že vedelo sklepati načelstvo z ozirom na dolžnikove premoženjske razmere.

Navali na denarne zavode. Dne 28. decembra 1912 je finančni minister **Zalesky** razpravljal o navalu na denarne zavode, osobito na hranilnice in je izrazil svoje začudenje, kako da more do takih navalov spričo varnosti, ki jo nudijo taki zavodi, vobče priti. Je to le posledica nepoučenosti ljudstva. Da tu in tam pri takih nepričakovanih napadih zavod ni v stanu odpovedanih zneskov takoj izplačati, ta okolnost z brezpogojno varnostjo nima prav nobene zveze. Minister se posebno ostro obrača proti istim brezvestnejšem, ki so nepoučenost ljudstva izrabljali, prevzemali hranilne knjižice za majhen denar, morebiti za polovico prave vrednosti, prevzemali papirnat denar proti temu, da so polovico

ali še manj vrednosti izplačali v kovanem denarju. Tako početje zasluži najstrožjo kazen. Minister govori tudi o kreditni odpovedi bank in bančnih filijalk ter pravi dobesedno sledeče: »Razumljivo je, da hočejo in morajo tudi banke skrbeti za svojo mobilnost. Toda jaz moram izjaviti, da je tisto poslovanje neekonomično in naravnost nevarno za dotične kraje, ki gre za tem, da v časih cenega denarja preplavi cele dežele s kreditnimi ponudbami ter na vse mogoče načine odtrgava konkurenci dolžnike, potem v dobi težavnejših razmer na denarnem trgu pa te kredite brez ozira na nove razmere kratko in malo zopet odtegne«. Minister je obljubil, da bode v bodoče pri ustanavljanju bančnih filijalk mnogo strožji.

Živinorejski in mlekarški tečaj priredi ravnateljstvo kmetijske šole na Grmu v sredo in četrtek, dne 26. in 27. februarja t. l. Namen tečaju je zboljšanje kravje reje v zvezi z mlekarstvom. Na sporedu so naslednja predavanja. V sredo, dne 26. februarja od 2.—4. ure popoldne: Vrednost kravje reje, odbiranje molznih krav, raba krav za plemo, krmljenje krav, strežba molznim kravam, molža, stroški kravje reje. V četrtek, dne 27. februarja od 9.—11. ure dopoldne: Prodaja mleka, ravnanje z mlekom, lastnosti mleka, napake in pomanjkljivosti mleka, mlečna posoda. Popoldne od 2—4. ure: Prodaja smetane in presnega masla, oddajanje in razpošiljanje presnega masla, gospodarski pomen mlekarških zadrug. Pouk se pojasnuje s praktičnim razkazovanjem. Tečaj je namenjen našim gospodariem in gospodinjam. Želi se, da se ga mnogoštevilno udeleže tudi naše gospodinje in kmetiška dekleta. Kdor se želi udeležiti, naj se prihlasi po dopisnici. Oddaljenim in revnim udeležencem s Kranjskega plača ravnateljstvo stroške za pot do Novega mesta in podporo 2 K na dan za prehrano. Podpora se dovoli le onim, ki za njo po dopisnici pravočasno prosijo. Priglasila in prošnje za podporo je treba nemudoma poslati ravnateljstvu kmetijske šole na Grmu, (pošta Kandija).

Sadjarski tečaj na Grmu priredi ravnateljstvo kmetijske šole v ponedeljek in torek, dne 24. in 25. februarja t. l. Namen tečaju je povzdiga domačega sadjarstva. Na sporedn so naslednja predavanja. V ponedeljek, dne 23. februarja od 2.—4. ure popoldne: Razčrtavanje sadnih nasadov, naprava drevesnih jam, obrezovanje dreves pred saditvijo, pravilna saditev dreves. Od 4.—5. ure popoldne: Praktične vaje v šolskem sadovnjaku. V torek, dne 25. februarja od 8.—10. ure dopoldne: Oskrbovanje mladega in sta-

rejšega drevja, obrezovanje, pomlajevanje in precepljanje. Od 10. do 12. ure dop.: Praktične vaje v sadovnjaku. Od 2.—4. ure pop.: Najvažnejše o gojitvi in oskrbovanju pritličnega drevja. Od 4.—5. ure pop.: Praktične vaje v šolskih nasadih. Tečaj je namenjen gospodarjem in kmetskim mladeničem. Kdor se hoče tečaja udeležiti, naj se priklasi po dopisnici. Oddaljenim in revnim udeležencem s Kranjskega plača ravnateljstvo stroške za pot do Novega mesta in podporo 2 K na dan za prehrano. Podpora se dovoli le onim, ki zanjo pravočasno po dopisnici prosijo. Priglasila in prošnje za podporo je treba nemudoma poslati ravnateljstvu kmetijske šole.

Vestnik „Zadružne Zveze v Celju“.

Vsem članicam!

Sklenjena in sankcionirana je bila nova postava v zadevi pridobninskega davka zadrug. Ta postava prinaša našim zadrugam velike olajšave in velja tudi že za celo leto 1912. Davčni uradi bodo potemtakem morali v letošnjem predpisu lani preveč vplačani davek upoštevati. Vsem zadrugam se priporoča, da davčne predpise takoj vpošljejo Zvezi, da jih ista pregleda, ker niso pravilni. Obenem z letošnjimi naj se vpošljejo tudi lanski davčni predpisi.

Vsem članicam!

Zadruge naj se pri nakupovanju umetnih gnojil obrnejo na Zadružno Zvezo v Celju, ki je v stanu nuditi najugodnejše pogoje. Isto velja tudi za nakupovanje kmetijskih strojev, vseh knjig in tiskovin, ki se rabijo v zadružnem poslovanju ter močnih železnih blagajn.